

»KAJ NAJ OBLEČEM ZA V ŠOLO?«: RAZSTAVA O OBLAČILNEM VIDEZU UČENCEV IN UČITELJEV SKOZI ČAS Slovenski šolski muzej, 23. november 2010–30. junij 2011

»Pomagajte nam oblačiti revne šolarčke, ki še toliko obleke nimajo, da bi v šolo mogli.«¹ Ta prošnja, leta 1876 objavljena v pedagoškem časopisu *Učiteljski tovariš*, govori o skrbi šolnikov in staršev otrok, ki so se soočali s hudim vsakodnevnim problemom: primanjkovalo je osnovnih oblačil za otroke. Takrat so se starši in otroci spraševali: »Kaj naj oblečem za v šolo?« Povsem enako vprašanje si zastavljajo mladi šolarji in šolarke tudi po 135. letih, a je vsebina vprašanja obrnjena na glavo. V največji meri imajo mladostniki, ki želijo v določenem obdobju življenja še zlasti ugajati, težave predvsem pri izbiri med številnimi majicami, hlačami in drugimi kosi garderobe, ki jih ponuja prepolna domača omara.

Razstava o oblačilnem videzu učencev in učiteljev skozi čas, ki smo jo v Slovenskem šolskem muzeju odprli 23. novembra 2010, predstavlja razvoj oblačilne kulture učencev in učiteljev ter s strokovnimi ugotovitvami, z dokumentarnim gradivom, zgodbami, izvornimi oblačili in replikami ponuja vpogled v ta doslej še ne podrobneje raziskan del šolske preteklosti. Razstavo je pripravila avtorica mag. Marjetka Balkovec Debevec v sodelovanju s sodelavci Slovenskega šolskega muzeja in z zunanjimi sodelavci. Povabilu k sodelovanju so se odzvali različni muzeji, srednje šole, študenti, društva in zasebni zbiralci.

Raziskovalna tema o oblačilni kulturi v šolstvu je bila za kustose Slovenskega šolskega muzeja privlačna že dalj časa, zlasti pa nas je k njenemu raziskovanju spodbudilo zanimanje javnosti, raziskovalcev in medijev, ki so se po odgovore na tovrstna vprašanja v zadnjih letih vedno pogosteje obračali na naš naslov. Začetek projekta sodi v leto 2009, ko smo v Slovenskem šolskem muzeju pripravili uvodno razstavo na to temo z naslovom »Šolska moda na fotografijah«. Bila je prvi korak v bolj obširno razstavno predstavitev oblačilnega videza v šolstvu. Na njej je bil predstavljen izbor šolskih fotografij od leta 1880, poudarjena pa predvsem vloga fotografije kot pomembnega vira (tudi) za preučevanje oblačilnega videza v šolstvu.

Razstava »Kaj naj oblečem za v šolo?« prinaša bolj pestro in bolj poglobljeno predstavitev obravnavane teme. Razstavo sestavljata dva temeljna sklopa. Prvi, poimenovan Ohranile so se, da nam pripovedujejo, prikazuje izvorna oblačila učiteljev in učencev. Predstavljene so tudi ugotovitve o razvoju, zakonitostih in odnosu do oblačilne kulture v šolstvu, ki smo jih oblikovali s pomočjo pisnih in ustnih virov, pedagoške literature, šolske zakonodaje in fotografij.

Stara oblačila so ohranjena v skromni meri, zato smo dodali še rekonstrukcije. Drugi sklop razstave nosi naslov: Kako bi bilo, če bi ponovno oživele? S Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo Ljubljana smo izpeljali projekt rekonstrukcij starih oblačil,

kakršna so nosili šolarji in učitelji, upodobljeni na šolskih fotografijah, in tako razstavi dodali še poseben pedagoški vidik. Dijakinje 4. c razreda so v šolskem letu 2009/10 pod vodstvom profesorice Alenke Podlogar in Karmen Klobasa skrbno preučevale »šolsko modo« preteklih obdobj. Kot je zapisala dijakinja Živa Božičnik, niso ob tem podrobno spoznale le stare materiale, načine krojenja in šivanja, pač pa »je bilo še veliko drugega, nepoznanega ... Zgodbe ljudi prejšnjega stoletja in nauki. Da oblačilo ne služi le zakritju našega telesa, ampak se za vsako obleko, suknjičem, srajco skriva zgodba, ki pusti sled tudi na oblačilu ...«²

Podobne zgodbe je ob razstavi odigrala Srednja frizerska šola Ljubljana pri izdelavi frizur. S poustvarjanjem otroških oblačil se ukvarjajo tudi folklorne skupine, kot primer dobre izkušnje so predstavljeni oblačila Folklorne skupine Lončki iz Dolenje vasi pri Ribnici. Nastalo je tudi novo kiparsko delo Alenke Vidrgar – šolar iz druge polovice 19. stoletja.

Razstavo dopolnjuje še pogled v šolska berila do druge svetovne vojne s prikazom ugotovitev, kako je bila v njih obravnavana obleka (pripravila bibliotekarka SŠM Valentina Tominec), razgled v šolske muzeje po Evropi ter v njihove obravnave oblačilnega videza učiteljev in učencev skozi čas pa je pripravil muzejski svetnik v SŠM, dr. Branko Šuštar.

Ob razstavi je izšla zloženska s temeljnimi podatki o vsebini razstave, v pripravi sta samostojni razstavni katalog in tematski del *Šolske kronike* 2011, št. 2 – revije za zgodovino šolstva in vzgoje, ki jo izdaja Slovenski šolski muzej. V omenjeni številki bodo objavljeni znanstveni in strokovni prispevki različnih avtorjev o obravnavani temi.

Razstavo je slovesno odprl minister za šolstvo in šport, dr. Igor Lukšič. Izvirni kulturni program, povezan s tematiko razstave, so izvedli vodiči Slovenskega šolskega muzeja, združeni v glasbeno skupino »Muzealije«.

Ob razstavi je stekla posebna pedagoška dejavnost: nova ponudba iz širšega muzejskega projekta »Učne ure naših babic in dedkov«. Scenarij učne ure ročnih del – nekdanj pomembnega šolskega predmeta – temelji na starih učnih načrtih, učbenikih, pedagoški literaturi in ustnih virih. Učna ura ročnih del je postavljena v leto 1926 in se imenuje »Prišijmo si gumb!« Udeleženci učne ure spoznajo temeljne značilnosti šolstva v tem obdobju, šolski predmet ročnih del in se naučijo prišiti gumb. Izdelek v spomin na obisk Slovenskega šolskega muzeja odnesejo domov.

Ob pripravi razstave je Slovenski šolski muzej sodeloval s študenti Oddelka za tekstilstvo Naravoslovnotehniške fakultete v

1 *Učiteljski tovariš* (naprej UT) 23 (1. 12. 1876), 368.

2 Povzeto po: Živa Božičnik, *Šolska moda: Razmišljanje ob projektu* (Ljubljana: SŠOF, 2009).

* Mag. Marjetka Balkovec Debevec, univ. dipl. etnol. in prof. zgod., muzejska svetovalka, Slovenski šolski muzej, 1000 Ljubljana, Plečnikov trg 1, E-naslov: marjetka.balkovec@guest.arnes.si

V 4. razredu ljudske šole v Globokem, leta 1914.
Fototeka Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana

Ljubljani. Pod vodstvom mentorice izr. prof. Almirė Sadar so pri predmetu Modni stilizem študenti in študentke pripravili projekt *Moda ljubljanskih srednješolcev*. Projekt je bil predstavljen kot spremljevalna prireditev ob razstavi »Kaj naj oblečem za v šolo?« in prikazuje spontanost, različnost, inovativnost in svojevrstnost oblačenja ljubljanskih srednješolcev, ujetih pred različnimi srednjimi šolami in na ljubljanskih ulicah.

Tema razstave o oblačilnem videzu v šolstvu je raznolika in večplastna, hkrati pa je vsakomur blizu in bolj ali manj poznana. Saj

Pogled na razstavni prostor.
Fototeka Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana

se najbrž še spominjate tiste bluze in jopice, ki ste jo nosili za v šolo, ali tistih novih kavbojk, ki ste jih dobili iz Trsta? Poglejte na šolsko fotografijo, kako ponosno ste jih nosili!

Najpomembnejša naloga šole v zgodovini je, da učence nauči brati in računati in še mnogo drugih stvari, ki jih v življenju bolj ali manj potrebujejo. Vendar je šola še veliko, veliko več: preplet medsebojnih odnosov, časa in družbe. Tudi obleka v šoli je sestavni del vseh teh dogajanj in na oblekah učencev in učiteljev se zrcali odsev časa, v katerem so nastale in živele.

»TRAPISTI IZ RAJHENBURGA«

Razstava v Mestnem muzeju Krško, 20. april 2011–2013

V Mestnem muzeju Krško so 20. aprila 2011 odprli občasno razstavo »Trapisti iz Rajhenburga«, ki bo na ogled do končanja obnove gradu Rajhenburg do začetka leta 2013. Takrat je na gradu predvidena postavitev nove razstave, na kateri bomo predstavili tudi vse v muzejskem depozju shranjene dragocene predmete.

Grad Rajhenburg je postal leta 1881 dom menihov trapistov, ki so po razpustu samostana Dumb v Franciji iskali nov dom. Našli so ga za grajskimi zidovi, kjer so zaživeli tiho, Bogu in molitvi posvečeno življenje. Red trapistov je bil ustanovljen leta 1664 v Franciji, v samostanu La Trappe, kjer je opat Rance reformiral tedaj propadajoči red cistercijanov in v življenje menihov ponovno uvedel stroga pravila meniškega življenja. To je kontemplativen red, ki poglobljeno razmišlja o Bogu in verskih resnicah.

V samostan Rajhenburg so trapisti prišli pred 130 leti. Na predvečer obletnice njihovega prihoda smo odprli razstavo, na kateri sta predstavljena njihovo življenje in delo v Rajhenburgu, v samostanu Marije Rešiteljice, kot so menihi poimenovali novi dom.

Denar za nakup gradu je prispeval brat Gabriel Giraud, sin bogatega tovarnarja svile iz francoskega Lyona, ki ga imenujemo ustanovitelj samostana v Rajhenburgu. V novoustanovljeni samostan so prišli trapisti iz samostana Dumb, ki ga je francoska oblast razpustila, ker menihi niso imeli dovoljenja za delovanje. Kmalu so začeli v meniške vrste vstopati mladi slovenski fantje. Po šolanju v samostanu in raznih preizkušnjah, s katerimi so dokazali, da je bila njihova odločitev o vstopu v ta strogi red pravilna, so postali patri ali bratje. Patri so bili izšolani duhovniki, bratje pa so se izučili določenega poklica. Oboji so se držali reka »moli in delaj«. Njihov delovni dan se je začel v zgodnjih jutranjih urah, ob enih ali dveh, in je trajal 16 ur. Dnevno so okrog šest ur posvetili molitvi in se približno toliko časa ali celo več ukvarjali z ročnimi opravili. Upoštevali so pravilo, da si vse, kar lahko, izdelajo sami. Imeli so vse vrste obrtnih delavnic, ukvarjali pa so se tudi s poljedelstvom, z živinorejo, s sadjarstvom, z zeliščarstvom, vinogradništvom, s proizvodnjo sira in od leta 1896 tudi s proizvodnjo čokolade in likerjev. Življenje in delo

* Irena Fürst, zgodovinarica in sociologinja, kustodinja, vodja enote Brestanica, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 8280 Brestanica, Cesta izgnancev 3, E-naslov: irena.fuerst@guest.arnes.si